

שלימה משנתו

פנינים מתורתו של הגאון המופלא רבי שלמה אסולין זצוק"ל

הגליון מוקדש

לע"נ רבנו שלמה בן מאיר ושמחה
נלב"ע ז' מר חשוון תשפ"ד
ולרפ"ש להגה"צ רבי גבריאל בן מזל טוב
לע"נ חנה בת חסיבה ע"ה
ולע"נ אסתר בת חנה ע"ה
ולרפואת מרדכי בן רבי אליעזר זצ"ל

פרשת ואתחנן

י"ג אב תשפ"ד | גליון 40

משנת שלמה

"וּלְמַלְאֲכֵי אֲרָצָא וְלִמְלָכֵי אֲרָצָא אֲתִּירָא אֲתִּירָא אֲתִירָא
לְבָנֵי בֵּן בְּרַחֲמֵיךָ וְכֵן בְּרַחֲמֵיךָ"

מדוע אומות העולם שונאים לישראל

אחד הנושאים שהעסיקו את עם ישראל במשך כל הדורות, הוא השנאה הנוראה שהיה לאומות העולם כלפיהם. לא היתה אומה בעולם שכל כך שנאו אותה וחיפשו כל דרך אפשרית להציק לה כמו עם ישראל, ואף אחד לא הצליח להגיע למסקנא ברורה למה שונאים את עם ישראל, משום ששנאו אותם בכל מיני מצבים שנאו אותם כשהם עשירים ושנאו אותם כשהם עניים, שנאו אותם כשהם הצליחו בחיי המסחר והכלכלה, ושנאו אותם גם בתקופות שהגבילו אותם בגטו ומנעו מהם להתפרנס והרשו להם לעסוק רק ברוכלות, א"כ מה גרם את השנאה הגדולה של אומות העולם כלפי ישראל.

והאמת שבגמ' (שבת פח' א') מובא מדוע נקרא הר סיני, על שם שבזמן שנתן לנו ה' את התורה ירדה שנאה לאומות העולם על ישראל. וזה לא מובן האם צריך להוריד מן השמים שנאה לגויים דרך ההר הזה שישנאו את ישראל בגלל שהגויים לא קיבלו תורה, אדרבא היה צריך להיות הפוך שירד אהבה לעכו"ם כלפי ישראל שהם קיבלו תורה והצילו את העולם מחורבן, כי אם ישראל לא היו מקבלים תורה היה העולם חוזר להיות תוהו ובהו, למה להוריד עוד שנאה לגויים כלפי ישראל.

התשובה לזה נמצא בפרשת השבוע (ד', ה'), משה רבינו מזהיר את ישראל 'ראה לימדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה. ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה'

מה הכוונה ושמרתם ועשיתם, מסביר רש"י שושמרתם הכוונה ללימוד שאדם ילמד אין לקיים את התורה וישמור את זה בלבו, ועשיתם הוא קיום התורה בפועל. ואומר לנו משה רבינו שאם תשמרו ותעשו את התורה, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אומר רש"י, בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים. מה יביא את הגויים להתפעלות מעם ישראל ויהיו בטוחים שרק עם ישראל הם העם החכם והנבון היחיד מכל האומות, ע"י שעם ישראל ילמדו את התורה וייקיימו אותה בשלימות.

וממשיך משה רבינו 'רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר

דבר ה' כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר" וגו', (ה' ה').

הפסוק כאן צ"ב, שאומר שהיה צריך להגיד להם את דבר ה' משום שיראו מפני האש ולא עלו בהר, דבשלמא מה שאמר שיראו מפני האש הוא מובן, וכ"כ בפרשת יתרו (כ', ט"ו - ט"ז) 'וכל העם רואים את הקולות וגו' ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות'. וכן כתיב לקמן פסוקים (כ', כ"ד) שיראו מן האש, ולכן ביקשו שמשה יאמר להם דבר ה'.

אבל מה שאמר ולא עליתם בהר, לא מובן כלל מה ענינו לכאן, שהרי היה ע"ז ציווי מפורש מהש"י בפרשת יתרו (יט', יב', ועוד שם פסוק כ"א) שישמרו שלא לעלות בהר ועשו בזה כראוי, וא"כ מה מוכיח בזה משה רבינו את ישראל.

ואשר יראה לי בזה בעה"י, דהנה לכאורה קשה לשם מה הוצרך הקב"ה להתרות בהם שלא יעלו בהר, הרי ידע הקב"ה שירד על ההר באש וממילא לא יהיה שייך שיתקרב לשם איזה אדם. ומוכרחים לומר שאעפ"כ הוזהרו על זה, כי חשב הש"י שיהיו ישראל בדרכה כ"כ גבוהה שירצו להתקרב להש"י, גם כשיש אש בהר ולא יפחדו ולא ישימו לב לזה.

אבל כשביקשו ישראל ממשה שהוא יביא להם את דבר ה' מפני שיראו מן האש, הנה בזה הראו שלא רק שלא עלה על דעתם להתקרב אל ההר מחמת האש, אלא אפילו ממה שראו בלבד את האש הגדולה כבר נפל עליהם יראה. ונמצא שמה שלא עלו בהר לא היה מחמת ציווי ה' אלא מחמת פחד עצמי, והרי מתוך ציווי ה' שלא לעלות בהר, היה מובן שאין להם לפחד מן האש כלל, ובזה שאמרו למשה שיראו מן האש, הראו שפחדו להתקרב להר מעצמם ולא מחמת ציווי ה', וזהו מה שהוכיחם משה שאנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את דבר ה' כי יראתם מפני האש, שזה לא היה כראוי, ועוד שגם מה שלא עלייתם להר היה מחמת יראתכם שלכם, ולא מחמת ציווי ה', וגם זה לא היה כראוי. ואתי שפיר שהזכיר זה בתוכחות, והבן כי הוא מתוך מדבש.

(שלמי שמחה, פרשת ואתחנן אות י').

מאמר הפרשה

עבודת התפילה

תחילת הפרשה עוסקת בתחנונו של משה רבינו אל הקב"ה שיזכה להיכנס לארץ ישראל. והקב"ה אומר לו 'רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה'.

הדברים הללו הם פלא, אמנם התרגלנו ללמוד את הפסוקים האלו כל שנה ולכן אנחנו לא שואלים, אבל מידי פלא לא יצאו הדברים. למה לא פעל משה בתפילתו להבנס לארץ ישראל, הרי ידוע לבולם מעלת התפילה ואין יתכן שהקב"ה יאמר למשה רב לך מספיק לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, אינני מוכן שתוסיף להתפלל על הדבר הזה, מי שמע דברים כאלו.

הנה עבודת התפילה כמה שנכתב ונאמר עליה עדין היא נעלמת, אבל כאן רצינו לעמוד על טעות

פניני הפרשה

לבקש בתפילה כל מה שרוצה

"אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו' ההר הטוב הזה והלבנון" (ג', כ"ה).

פירש"י 'ההר הטוב הזה זו ירושלים, והלבנון זה בית המקדש, עכ"ל.

והיינו שמלבד מה שביקש משה לראות את ארץ ישראל, עוד ביקש לראות את ירושלים ובית המקדש.

ומכאן יש ללמוד, שכאשר אדם מבקש מהש"י על איזה דבר, צריך לבקש את כל מה שרוצה, ולא יבקש רק מעט. שהרי כאן אנו רואים שאף שידע משה שנגזרה עליו גזירה שלא להכנס לארץ ישראל, אעפ"כ בתפילתו לא ביקש רק להכנס לארץ ישראל, אלא ביקש גם לראות את ירושלים ובית המקדש.

והוא משום שאין דרך הש"י כדרכי בני אדם כי אצל בני אדם כשאין מסכים ליתן דבר מועט לא שייך לבקש ממנו שיתן גם את המרובה, אבל אצל הש"י אף שגזר על משה שלא יכנס לארץ, אעפ"כ כשביקש משה בתפילתו לא ביקש רק על ענין הכניסה לארץ אלא ביקש גם על יותר, כי ידע שאם יתרצה הש"י יוכל למלא את כל שאלותיו.

ומזה צריך ללמוד עד כמה אדם צריך לשפוף את כל לבו בתפילתו, ולבקש גם על דברים שלא נראה לו שיוכל להשיגם, כי אין מעצור לה' להושיע ויכול ברגע אחד למלא את כל משאלותיו של האדם. (שמן למאור, פרשת ואתחנן אות א').

עריות גורר עבודה זרה, שגורר לעשות עבירות להכעיס והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו" (ד', כ"ה).

נראה לפרש בס"ד שמשה רבינו מזהיר את ישראל, ג' דרגות של עבירה, 'השחתם', 'ועשיתם פסל תמונת כל', 'ועשיתם הרע', שאחד גורר את השני.

ויתבאר ע"פ מה דאיתא בגמ' (סנהדרין ס"ג ב') 'א"ר יהודה אמר רב יודעין היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש, ולא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא'.

וזהו שאמר כאן 'והשחתם' שהוא עריות, וכדאיתא בגמ' (סנהדרין נ"ז א'), והובא ברש"י ריש פרשת נח (ו', י"א) שלשון השחתה קאי על עריות. וכיון שתרצו להתיר לכם עריות בפרהסיא, לכן 'ועשיתם פסל תמונת כל' לעבוד עבודת כוכבים. ועי"ז שפתחתם פתח לעבור על עבירה של ע"ז בלא שום הנאה לעצם העבירה אלא רק כדי להשיג עבירה אחרת, תגיעו עד למצב של ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להכעיסו, דהיינו לחטוא בכל מיני חטאים בלא שום הנאה רק להכעיס את הש"י רח"ל. (שמן למאור, פרשת ואתחנן אות ז').

מה שישראל לא עלו להר מפני האש, לא מחמת

ציווי ה', אלא מחמת פחדם

"אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההיא להגיד לכם את

שנסתרשה בקרבינו בקשר לתפילה.

נדמה לנו שכאשר חסר לנו איזה דבר, עלינו להתפלל ולהתעקש פעם אחר פעם בתפילה, כך שמענו וכך אנו עושים, אבל בדרך כלל יש מזה מפח נפש כשאנו רואים שאנו מפצירים בתפילה יום אחר יום חודש אחר חודש שנה אחר שנה ועדין לא נושענו, דבר זה גורם לנו לטענות כלפי שמיא כל כך ביקשתי והתפללתי למה לא נושעתי, ובפרט שנצטיינו בתורה בפרשה זו (ו', ה') 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך' ומפרש רש"י 'בכל לבבך שלא יהא לבך חלוק על המקום', עכ"ל. מה עלינו לעשות כדי שלא יהא לבנו חלוק על המקום. ומאידך כאשר אנחנו מפצירים בתפילה ונושעים אנחנו רואים בזה השג גדול, הנה התעקשנו וקיבלנו.

הנה עיקר עבודתנו צריכה להיות שיזכינו השי"ת לעבוד אותו באותו מצב שהחליט עבורינו, ולא לחפש כל הזמן דרך איך לעבור ממצב זה שאנחנו נמצאים בו, כי מן הסתם אם השי"ת הביא לנו מצב חדש זהו רצונו שנעבוד אותו במצב החדש.

כמו כן בענין התפילה, בודאי שכאשר אדם רואה שהוא נמצא מן השמים במצב מסויים שמאוד קשה לו עם זה, הוא צריך להתפלל שהשי"ת ברחמיו יעביר ממנו מצב זה, אבל עליו להזהר לא לשכוח את ההוה, לא לשכוח שבינתיים יש לו תפקיד להשתדל לעבוד את השי"ת מתוך מצב חדש זה במה שיכול, ואת עיקר התפילה עליו להשקיע שיעזור השי"ת לעבוד אותו במצב החדש, במסע החדש שהגיע אליו. כי אם ישקיע את עצמו במחשבה כל הזמן שמצב זה אינו שייך אליו כי הוא שייך למצב אחר, ורק על זה יתפלל הוא יפסיד את המצב של ההוה, וגם את המעט שיכול להרוויח ממצב זה יפסיד. ולכן גם אם יראה שתפילותיו אינם נענות והוא ממשיך להשאר במצב שאינו מעונין בו, הוא לא ישר משום שלא השקיע את כל תפילותיו לעבור למצב אחר, כי את עיקר תפילותיו השקיע שיזכה השי"ת להיות עבד ה' בכל מצב, ומעט מן התפילות ביקש שיעזור השי"ת לעבור למצב אחר.

ואת זה אמר הקב"ה למשה, שנגזר עליך לא להיכנס לארץ ישראל, לכן 'רב לך'. ולבנתיים אתה עסוק לבטל את הגזירה, ולא עסוק איך להכין את המצב שאתה נמצא בו, לכן לך אל יהושע ותכין אותו לתפקידו החדש, וזה התפקיד שלך כעת.

היסוד הזה שנתבאר כאן הוא השקפת חיים שצריך האדם לקנות ולחיות על פי זה את כל ימי חייו, ועל זה צריך להיות עיקר תפילותיו.

והשי"ת יעזורנו ללכת ולחיות לאור היסוד הזה שהוא אחד מיסודות דת קדשינו שאז יהיה טוב לנו כל הימים.

(מעין גנים דברים ח"א, פרשת ואתחנן מאמר א').

צריך עיון

מהיכן ילפינן דיני תפילין של יד תחילה

"וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך", (ו', ח').

גרסינן בגמ' (מנחות ל"ו א') 'תנא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד. בשלמא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש דכתיב וקשרתם לאות על ידך, והדר והיו לטוטפות בין עיניך, אלא כשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד מנא לך, אמר רבא, רב הונא אסברה לי אמר קרא והיו לטוטפות בין עיניך, כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים'.

ופירש רש"י 'והיו משמע שתיים כל זמן שיהיו בין עיניך יהיו שתיים, כל זמן שאותן של ראש מונחים אותן של יד נמי מונחין אלמא דראש חליץ ברישא', עכ"ל.

ולכאורה לפי לימוד זה דילפינן כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים יש להביא מקור גם להנחה שמקדים של יד קודם של ראש מהאי טעמא שכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, ולמה צריך לדרשא דוקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך.

מתוך צוואת רבנו זצ"ל לכלל ישראל.

"הני כותב מתוך יסורי נפש וגוף ביד משותקת וכתב רועד ולא קריא את הדברים דלהלן..... ועתה יש לי להודיע לכל ידידי ואהובי נשמות ישראל היקרים לי מאוד, שהיות וסבלתי הרבה בחיי הן בידוע והן מה שלא ידוע, ולא מצאתי שום נוחם בצערי, אמרתי לרשום שורות אלו. אין אתי יודע מה יהיה עמי לאחר פטירתי אבל רצוני חזק להיות משען ומשענה לכל הסובלים ייסורים בין ברוחניות ובין בגשמיות, ואפילו למי שיחשוב שהוא הרשע הכי גדול. לכן מתוך מחשבה דק להועיל ולא לצער כלל, אם אפשר שכל מי שירגיש צער הן בגשמיות הן ברוחניות, ימחול נא להיכנס לחדר בבית לבד, ולהדליק ענבר נשמתי ולומר אני מדליק נר זה לעילוי נשמת פלוני בן פלוני [שלמה בן מאיר ושמואל], ויפרש את בקשתו ויוכל לשפוך את ליבו על ידי הנו ככל מה שירצה הן באריכות הן בקצרה, ואפילו אם יחשוב שהוא רשע ופושע גדול, יש בליבי מקום לכל מי שחושב שהוא רשע ופושע לשמוע דבריו באריכות. ולא יחוס על טרחתי אלא יחוס על עצמו. ואם יהיה אפשרות בידי להועיל ארצה מאוד להועיל, ואם לא אוכל להועיל אקווה לעטוף אותו באהבה וחובה ולתת לו כלב נתחומים ותקווה טובה. ואם גם זה לא אוכל, מקסימום הפסיד נר קטן, ולא טרח הרבה. כל זה כתבתי בישוב הדעת ומתוך הרבה מחשבה והתלבטויות עד שהעזתי לכתוב דברים אלו, ואקווה להיות לעזר לכל הסובלים ברוחניות וגשמיות. ממני הנפרד מכם באהבה עצומה רק בגוף וקשור עם כל נשמות ישראל בלי יוצא מן הכלל באהבת עולם".

המשך משנת שלמה

ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך', מה הפירוש רק השמר לך, משמע שזה קשור למה שאמר קודם, מסביר רש"י 'אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמיתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעונו אותם מתוך שבכה תחשבו שוטים', עכ"ל. ואמר כאן משה רבינו אזהרה עצומה, תזהרו לא לשכוח את התורה כי אם תשכחו את התורה וכתוצאה מכך לא תקיימו אותה במדויק, במקום להחשב חכמים ונבונים בעיני הגויים תחשבו שוטים, אע"פ שאתם סבורים שאתם מקיימים את התורה.

ומפורש מכל זה, שמה יגרום שהגויים לא ישנאו את עם ישראל אלא להיפך הם עוד יתפעלו מעם ישראל שהם עם חכם ונבון, זהו כאשר עם ישראל מקיימים במדויק את מצוות התורה. אם יש טעות אצל עם ישראל והם לא מקיימים את מצוות התורה במדויק וכל שכן אם ח"ו לא מקיימים לגמרי את התורה, באופן בלתי מוסבר הגויים מחשיבים את עם ישראל כמו שוטים, וממילא גם ישנאו אותם.

וזהו כוונת חז"ל שהר סיני נקרא כך על שם השנאה שירדה לעכו"ם עליו, אין הכוונה לשנאה סתם, אלא הכוונה שביחד עם מתן תורה על הר סיני, נגזר ג"כ שאם עם ישראל לא יקיימו את התורה ירד שנאה לעם ישראל מצד העכו"ם, וזה לא מחמת איזה הסבר שכלי, אלא כך נקבע. והטעם לזה, כי עי"ז יהיה שמירה לעם ישראל לחזור לקיום התורה בראותם שאם הם לא מקיימים את התורה הגויים שונאים אותם, ועל שם זה נקרא הר סיני, הר שירדה עליו גם שמירת התורה לישראל מתוך הכרח, בגלל שנאת הגויים כלפיהם.

הדברים האלו צריכים לחזק אותנו בשמירת התורה במדויק, בלי שום שכחה, בזה נצליח בס"ד לפתור את הבעיה של שנאת הגויים לישראל, ולהחשב בעיניהם לחכמים ונבונים.

השי"ת יעזורנו לקיים את התורה בשלימות.

(מעין גנים דברים ח"ג, פרשת ואתחנן מאמר א'. וע"ע במשכ"ב במעין גנים דברים ח"ב פרשת ואתחנן, מאמר א').

ונראה שכן הוא האמת, שאחר תירוץ הגמרא דדרשינן כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, אין צריך לדרשא דוקשרתם, ומסקנת הגמרא שהכל ילפינן מדרשא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים.

וכן כתב במעדני יו"ט על הרא"ש בהלכות תפילין (סימן ט"ו) שלמסקנא הכל נלמד מדרשה דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים. וכתב ליישב בזה את דברי התוס' בערכין (ג' ב') אהא דאיתא שם בגמרא דשל יד אינה מעכבת של ראש, וכתב תוס' 'אע"ג דאמר בעלמא במנחות (ל"ו א') ולטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, היינו בשעה שמניח שניהם צריך להקדים של יד', עכ"ל.

ולכאורה תמוה דלהקדים של יד לא ילפינן מהא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים אלא מהא דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך כדאיתא בגמרא, ואיך כתב תוס' דלהקדים ולהניח של יד קודם של ראש ילפינן מדרשא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, אלא על כרחך שסובר תוס' שלמסקנת הגמרא ילפינן גם הנחה מהאי דרשה וכמו שנתבאר.

אחר כל הדברים הללו יש לתמוה על הב"י ('או"ח סי' כ"ה) דכתב מקור לדברי הטור שכתב דיני של יד תחילה, וז"ל 'בסו"פ הקומץ תנא כש מניח מניח של יד ואח"כ מניח של ראש וטעמא משום דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפות בין עיניך', עכ"ל. וכן הביא הפרישה (שם ס"ק י"א) להך דרשה. וכן הט"ז ('או"ח סי' כ"ה סק"ד) הביא הך דרשה.

ותמוה שהרי לפי מה שנתבאר, הרי למסקנת הגמרא לא ילפינן מזה אלא מדרשה דכל זמן שבין עיניך יהיו שתיים, וצ"ע.

והפרישה סתר עצמו מסי' כ"ח סק"ג שכתב בטעם שחולץ קודם של ראש ואח"כ של יד, 'דכתיב והיו לטוטפות בין עיניך כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים ומהאי טעמא צריך לחלוץ של ראש תחילה ולהניח של יד תחילה', עכ"ל. הרי שכתב שמהאי דרשה ילפינן טעם שצריך גם להניח של יד תחילה, ובסי' כ"ה כתב דילפינן הנחת יד תחילה מהא דכתיב וקשרתם, וצ"ע.

(שמן למאור, פרשת ואתחנן אות יב').

יו"ל ע"י

לרפואת מרדכי בן
רבי אליעזר זצ"ל

לע"נ מרת חנה בת
חסיבה ע"ה
ולע"נ אסתר בת חנה ע"ה

לשמיעת שיעוריו הנפלאים של רבנו זצ"ל בכל מקצועות התורה בקול הלשון, ניתן להתקשר למספר ישיב 0732951310. כמו"כ ניתן להשיג חלק מספרי רבנו זצ"ל בפלא' - 0548474489 לבקשת בני המשפחה כל מי שיש בידו סיפורים על רבנו זצ"ל יואיל נא לשולחו למייל, למען הגדלת התורה והיראה. לקבלת הצוואה במלואה ניתן לשלוח בקשה למייל.

לקבלת הגליון במייל, להנצחה ולתרומה להפצה, ניתן לשלוח הודעה למייל nt8013334@gmail.com